

YABANCI ÜLKE CEZA MAHKEMELERİNCE VERİLMİŞ MAHKÛMİYET KARARLARININ HAK YOKSUNLUKLARI BAKIMINDAN TÜRK HUKUKUNDAKİ DEĞERİ

THE VALUE OF CONDEMNATION JUDGMENTS OF FOREIGN COURTS IN REGARD TO DISQUALIFICATION FROM RIGHTS IN TURKISH LAW

Hasan ELMALICA*

Özet: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Hak yoksunlukları" başlıklı 17. maddesinde hak mahrumiyeti doğuran yabancı mahkeme kararlarının Türk hukuku bakımından sonuçlarının nasıl geçerlilik kazanacağına dair usul belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle 17. maddede yurt dışında işlenen suçlara ilişkin olarak, suçun işlendiği ülkede verilen hükmün Türk hukukunda bir hak yoksunluğu gerektirmesi durumunda, bu hükmün "tanıma" usulünün nasıl gerçekleştirileceği düzenleme altına alınmıştır. Ancak ceza hukuku alanında tanıma usulüne ilişkin olarak yasal düzenlemelerdeki eksikliklerin yanı sıra mevcut düzenlemelerin uygulanması noktasında da birtakım belirsizlik ve sorunlar mevcuttur. Çalışmamızda TCK'nin 17. maddesinden hareketle konuyla ilgili mevzuattaki diğer düzenlemelere bakılacak; söz konusu eksiklik ve sorunlara değinilecek ve çözüme yönelik önerilere yer verilecektir. Bu bağlamda özellikle yabancı mahkeme ilamının Türk makamlarına bildirilmesi, bildirim içeriğinin nasıl olacağı/olması gerektiği, Türk makamları tarafından söz konusu ilamlar üzerinde inceleme yapmaya, tanıma kararını vermeye yetkili mercii neresi olduğu konuları ve mevcut kanuni düzenlemeler ile uygulama arasında süregelen çelişkili durum detaylı bir şekilde incelenecektir. Kısacası çalışmanın nihai amacını özel hukuka dair bir kavram olan tanımanın ceza hukukuna bakan yönü itibarıyla incelenmesi; uygulamadaki tatbik edilme şeklinin tartışılması oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Ceza Mahkemesi İlamı, Hak Yoksunluğu, Tanıma, Adli Sicil

Abstract: Under the title of "Disqualification from Certain Rights", Article 17 of the Turkish Penal Code, Law No. 5237 provides the procedure for the recognition of the legal consequences of judgments of the foreign court, which seek disqualification of a certain right, in Turkish law. In other words, in relation to the crimes committed abroad, Article 17 details the "recognition" procedure

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Ceza ve Ceza Muhakemesi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, ORCID: 0000-0002-4015-8844, hasanelmalica33@gmail.com, Makalenin Gönderim Tarihi: 07.01.2019, Kabul Tarihi: 08.01.2019

for the cases in which a judgment delivered by a foreign court seeks disqualification of a certain right according to Turkish law. However, in addition to the gaps in the law on the recognition procedure, there are also vagueness and problems in the application of this law. Beginning with Article 17 of the Turkish Penal Code, this study will focus on other provisions; touching upon the problems and deficiencies; and proposing specific solutions. In this regard, this study will discuss the following topics in detail: (1) the notification of the foreign court orders to Turkish authorities; (2) the content of this notification (how it will/ought to be); (3) the identification of the Turkish authorities which can examine the foreign court orders and give rulings on the recognition; (4) the inconsistencies between the existing legislation and practice. In brief, the purposes of this study are to examine the criminal law perspectives of the 'recognition' which is mainly defined in the realm of civil law and to discuss the application of this law in practice.

Keywords: Foreign Criminal Court Orders, Disqualification of a Right, Recognition, Criminal Records

GİRİŞ

Yabancı ceza mahkemesi kararlarının tanınması konusuna başlamadan önce, öncelikle ifade etmemiz gereken husus, tanınmanın özel hukuka ait bir kavram olduğudur. Özel hukukta kullanılan bir kavram olması nedeniyle bu alandaki kullanımının ne şekilde olduğunu belirlememiz gerekmektedir. Yabancı ülke mahkemelerince verilen kararların verildiği devlet ülkesi dışında etkilerini doğurması milletlerarası özel hukukta tanıma ve tenfiz kavramları ile ifade edilmektedir. Diğer bir anlatımla yabancı ülke mahkemeleri tarafından verilen özel hukuka ilişkin kararların Türkiye’de sonuç doğurabilmesi “tanıma” ve “tenfiz” olarak adlandırılan usullerin takip edilmesiyle sağlanmaktadır.¹ Bu kavramlardan ne anlaşılması gerektiği konusuna gelecek olursak; tanıma kavramından maksat; bir mahkeme hükmünün kesin hüküm etkisinin yabancı bir devlet ülkesinde kabul edilmesidir.² Tenfiz kavramından maksat ise, bir mahkeme hükmünün zorla icra etkisini verildiği devlet ülkesinden başka bir devlet ülkesinde göstermesidir.³ Milletlerarası özel hukukta, söz konusu kurumların nasıl

¹ Bu konudaki temel hükümler 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un (RG, 12.12.2007/26728) 50-59. maddeleri arasında hüküm altına alınmıştır.

² Tuğrul Arat, “Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi”, *AÜHF Dergisi*, C. 21 (1964), Sa. 1-4, s. 426.

³ Arat, s. 426.

işletileceğine dair usul ve esaslar detaylı olarak belirlenmişken; ceza hukuku alanında aynı belirliliğin var olduğu söylenemez.

Özel hukuk alanında yabancı mahkeme kararlarının sonuç doğurabilmesi bakımından öngörülen tanıma ve tenfiz usulünün benzeri bir usul ceza hukuku alanında açık bir biçimde benimsenmemiştir. Ceza hukuku alanındaki düzenlemelere baktığımızda temel düzenlemenin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda⁴ (TCK) yer aldığı; 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nda⁵ ise bu düzenlemeyle bağlantılı sayılabilecek bazı hükümlere yer verildiği görülmektedir.

I. KANUNİ DÜZENLEME

Yabancı mahkeme ilamlarının Türk hukukunda tanınması, Türk hukukunda sonuç doğurması bakımından incelememiz gereken ilk hüküm 5237 sayılı TCK'da yer almaktadır. 5237 sayılı TCK'nın Birinci Kitabının "Genel Hükümler" başlıklı Birinci Kısımının "Kanunun Uygulama Alanı" alt başlıklı İkinci Bölümünün "Hak yoksunlukları" başlıklı 17. maddesinde hak mahrumiyeti doğuran yabancı mahkeme kararlarının Türk hukuku bakımından sonuç doğurabilmesi bakımından izlenmesi gereken usul hüküm altına alınmıştır (765 sayılı mülga TCK m. 8).⁶ Bu düzenlemeye göre "*Yukarıdaki maddelerde açıklanan hallerde mahkeme, yabancı mahkemelerden verilen ve Türk hukuk düzenine aykırı düşmeyen hükmün, Türk kanunlarına göre bir haktan yoksunluğu gerektirmesi halinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine Türk kanunlarındaki sonuçlarının geçerli olmasına karar verir*". Bu hüküm özel hukuktaki tanıma müessesesinin ceza hukuku alanındaki karşılığı olarak kabul edilebilir.⁷ Söz konusu düzenlemenin uygulanabilmesi için birtakım

⁴ RG, 12.10.2004/25611.

⁵ RG, 1.6.2005/25832

⁶ Madde 8- Bundan evvelki maddelerde beyan olunan ahvalde ecnebi mahkemeden verilen ve gerek fer'i olarak hidematı ammeden memnuiyeti veya sair güna iskatı ehliyeti mucip bir cezayı mutazammın olduğu takdirde müdeiumuminin talebi üzerine ecnebi memlekette hüküm olunan mahrumiyet ve iskatı ehliyet cezaları netayicinin Türkiye'de dahi cari olacağına mahkeme karar verebilir. Müdeiumuminin talebi üzerine mahkemece bir muamele yapılmazdan evvel mahküm dahi ecnebi mahkemesinden verilen hükmün Türkiye mahkemesince yeniden tetkikini talep etmek hakkını haizdir.

⁷ Durmuş Tezcan, "Yurt Dışında İşlenen Suçlarda Türk Hukuku Bakımından Yabancı Ceza Kanunu'nun Değeri Sorunu", *AÜSBF Dergisi*, Y. 1984, C. 39, Sa. 1-2, s.

şartların gerçekleşmesi gerekli olup bu konuda aşağıda detaylı açıklamalar yapılacaktır.

İkinci olarak üzerinde durmamız gereken düzenleme ise 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nda yer almaktadır. 5352 sayılı Kanun'un "Adli Sicil Kayıtlarının tutulması" başlıklı 2. maddesine göre "*Hakkında Türk mahkemeleri veya yabancı ülke mahkemeleri tarafından kesinleşmiş ve Türk Hukukuna göre tanınan mahkûmiyet kararı bulunan Türk vatandaşları ile Türkiye'de suç işlemiş olan yabancıların kayıtları da dâhil tüm adli sicil bilgileri; mahallinde bilgisayar ortamına aktarılmasını takiben, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğündeki Merkezî Adli Sicilde tutulur*". Bu düzenlemenin konumuzu ilgilendiren kısmı, hakkında yabancı ülke mahkemeleri tarafından verilip kesinleşmiş ve Türk Hukukuna göre tanınan mahkûmiyet kararı bulunan Türk vatandaşlarının adli sicil bilgilerinin merkezi adli sicilde tutulacağına ilişkin bölümüdür.

Bu noktada değinilmesi gereken diğer hüküm ise 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun "Adli sicile kaydedilecek bilgiler" başlıklı 4. maddenin⁸ 1. fıkrasının (f) bendine yer almaktadır. İlgili bentte, Türk va-

143; Zekeriya Yılmaz, "Ceza Kanunumuzda Mahkûmiyete Bağlı Hak Yoksunlukları", *Ankara Barosu Dergisi*, 2006/2, s. 44.

8 Adli sicile kaydedilecek bilgiler
Madde 4- (1) Türk mahkemeleri tarafından vatandaş veya yabancı hakkında verilmiş ve kesinleşmiş mahkûmiyet hükümleri adli sicile kaydedilir. Bu bağlamda;
a) Hapis cezaları ile ilgili olarak;
1. Hapis cezasına mahkûmiyet kararı,
2. Koşullu salıverilme kararı,
3. Koşullu salıverilmede denetim süresinin uzatılmasına ilişkin karar,
4. Koşullu salıverilme kararının geri alınmasına dair karar,
5. Hapis cezasının infazının tamamlandığı hususu,
b) Hapis cezasının ertelenmesi halinde;
1. Denetim süresi,
2. Denetim süresinin yükümlülükler uygun veya iyi halli olarak geçirilmesi dolayısıyla cezanın infaz edilmiş sayıldığı hususu,
3. Ertelenen hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine ilişkin karar,
c) Adli para cezası ile ilgili olarak;
1. Adli para cezasına ilişkin mahkûmiyet hükmü,
2. Adli para cezasının ödenmek suretiyle infaz edildiği hususu,
3. Adli para cezasının tazyik hapsi suretiyle kısmen veya tamamen infaz edildiği hususu,
4. Adli para cezasının tazyik hapsinden sonra kalan kısmının ödenmek suretiyle infaz edildiği hususu,
d) Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımı mahkûmiyet halinde;
1. Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırım olarak, adli para cezasına

tandaşı hakkında yabancı mahkemece verilmiş ve kesinleşmiş olan mahkûmiyet kararının Türk hukuku bakımından doğurduğu hak yoksunluklarına ilişkin olarak Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkemece verilen kararların adli sicile kaydedileceği hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme TCK'nın 17. maddesi doğrultusunda verilecek kararların da adli sicile kaydedileceğinin ifadesidir. Buna göre Türk mahkemesinin yabancı mahkemece verilmiş bir mahkûmiyet kararının Türk kanunlarındaki sonuçlarının geçerli olması yönündeki vereceği karar da adli sicile kaydedilecektir.

Söz konusu düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde anlaşılacağı üzere, yabancı mahkemelerce verilmiş bir kararın Türk hukuku bakımından değer taşıyabilmesi ve bu bağlamda adli sicile kaydedilebilmesi için tanınması iktiza etmektedir. Ceza hukuku alanında tanıma kurumundan ne anlaşılması gerektiğini ve bu kurumun uygulanabilmesi için gerekli olan şartların neler olduğunu belirleyebilmek için TCK'nın 17. maddesinin etraflıca incelenmesi gerekmektedir.

mahkûmiyet veya güvenlik tedbiri uygulanması hükmü,

2. Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırım olarak hükmedilen güvenlik tedbirinin gereklerinin yerine getirilmemesi dolayısıyla hapis cezasının infazına ilişkin karar,

3. Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırım olarak hükmedilen güvenlik tedbirinin değiştirilmesine ilişkin karar,

e) Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma ile ilgili olarak;

1. Kasten işlenen bir suç nedeniyle hapis cezasına mahkûmiyetin kanunî sonucu olarak yoksun kalınan haklara cezanın ertelenmesi dolayısıyla getirilen istisnaya ilişkin karar,

2. Mahkûmiyet hükmüyle bağlantılı olarak verilen, belli bir hak ve yetkinin kullanılmasının veya belli bir meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına ilişkin karar,

f) Türk vatandaşı hakkında yabancı mahkemeden verilmiş ve kesinleşmiş olan mahkûmiyet kararının Türk hukuku bakımından doğurduğu hak yoksunluklarına ilişkin olarak Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkemece verilen karar,

g) Ceza mahkûmiyetini bütün sonuçlarıyla ortadan kaldıran şikâyetten vazgeçme veya etkin pişmanlık dolayısıyla verilen karar,

h) Ceza zamanasının dolduğunun tespitine ilişkin karar,

i) Genel veya özel affa ilişkin kanun, özel affa ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararı,

j) Askerî Ceza Kanununa göre verilmiş mahkûmiyet kararlarındaki ferî cezalar,

k) Akıl hastalığı nedeniyle hükmedilen güvenlik tedbirlerine ilişkin kararlar, Adli sicile kaydedilir.

(2) Kanun yararına bozma veya yargılamanın yenilenmesi sonucunda verilen mahkûmiyet hükmü ya da eski hükümde değişiklik yapan tüm hüküm ve kararlar açısından da birinci fıkrâ hükümleri uygulanır.

(3) Kanun gereği olarak gerçek kimliği saklı tutulan kişilerin adli sicil ve arşiv kayıtlarına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

A. TCK'NIN 17. MADDESİNİN UYGULABİLME ŞARTLARI

1. Yabancı Mahkeme Tarafından Verilmiş Bir Kararın Bulunması

Kanuni düzenlemeye baktığımızda, TCK'nın 17. maddesinin uygulanabilmesi için öncelikle ortada yabancı ülkede işlenen suç nedeniyle yabancı mahkeme tarafından verilmiş bir kararın bulunması ve bu nedenle Türkiye'de yeniden yargılamanın yapılamaması şartı aranmıştır. Diğer bir ifadeyle yabancı ülkede işlenen suç nedeniyle Türkiye'de yargılama yapılması mümkünse TCK'nın 17. maddesinin uygulanma kabiliyeti olmayacaktır. Zira yurt dışında işlenen suç nedeniyle Türkiye'de yargılama yapılmasının mümkün olduğu durumlarda yapılacak yargılama nedeniyle verilecek karar bir Türk mahkemesi kararı olacağından yabancı mahkeme kararı şartı sağlanamamış olacaktır.

17. maddede yer alan "Yukarıdaki maddelerde açıklanan hallerde" ifadesinden anlaşılması gereken TCK'nın 9, 10, 11, 12 ve 13. maddelerinde hüküm altına alınan durumlardır. Zira anılan maddelerde söz konusu olan durumlarda, var olan yabancılik unsuru nedeniyle yabancı mahkemeler tarafından da hüküm verilebilecektir. Ancak yabancılik unsuru taşınmasına rağmen Türk mahkemelerinin yargılama yapmasının mümkün olduğu durumlarda Türk mahkemelerinin kararıyla birlikte hak yoksunlukları da doğacağından 17. maddenin uygulanması gündeme gelmeyecektir. Örneğin yabancı ülkede Türkiye namına memuriyet veya görev üstlenmiş olup da bundan dolayı bir suç işleyen kimse, bu fiile ilişkin olarak yabancı ülkede hakkında mahkûmiyet hükmü verilmiş bulunsa bile Türkiye'de yeniden yargılanacağından (m. 10) hukukumuz bakımından Türk mahkemelerinin verdiği karar ve buna bağlı olarak hak yoksunlukları geçerli olacaktır. Dolayısıyla bu durumda 17. madde uygulama alanı bulamayacaktır. Görüleceği üzere bir yabancı mahkeme hükmünün mevcut olması halinde öncelikle Türkiye'de yeniden yargılama yapıp yapılamayacağı incelenecek; yargılamanın yapılmasının mümkün olduğu durumda hukuk düzenimizde Türk mahkemelerince verilen karar geçerli olacağından 17. maddenin uygulanması söz konusu olmayacaktır. Türk hukukunda yargılama yapılmasının mümkün olduğu ve fakat bir şarta bağlı olduğu (Adalet Bakanının talepte bulunması veya yabancı devle-

tin ya da zarar görenin şikâyet şartı gibi) durumlarda ise söz konusu şart sağlanamıyorsa Türkiye’de yargılama yapılamadığından yabancı mahkeme kararıyla ilgili 17. maddenin uygulanması gündeme gelecektir.

2. Yabancı Mahkeme Tarafından Verilmiş Kararın Türk Hukuku Bakımından Bir Hak Yoksunluğu Gerektirmesi

TCK’nın 17. maddesinin uygulanabilmesi için aranan ikinci şart ise yabancı mahkemece verilen kararın Türk hukuku bakımından bir hak yoksunluğu gerektirmesidir. Türk mahkemelerinin inceleme konusunu yabancı mahkemece verilen kararın hak yoksunluğu doğurup doğurmaması hususu oluşturmaktadır. Diğer bir anlatımla yurt dışında işlenen suç nedeniyle Türkiye’de yeniden esas yönünden yargılama yapılmamakta, sadece yabancı mahkemece verilen mahkûmiyet kararının Türk hukuku bakımından bir hak yoksunluğu gerektirip gerektirmediği araştırılmaktadır. Eğer yabancı mahkemece verilen karar Türk hukuku bakımından bir hak yoksunluğu doğuracak nitelikte değilse TCK’nın 17. maddesi uygulama alanı bulamayacaktır.

Bu noktada yabancı mahkemece verilen kararda hak yoksunluğuyla ilgili bir karar verilip verilmediği veya ilgili hukuk düzeninde birtakım hak yoksunluklarına karar verilmese bile hükme bağlı olarak hak yoksunluklarının doğup doğmayacağı hususunun Türk hukuku açısından bir öneminin bulunmadığını belirtmemizde fayda vardır.⁹ Zira Türk mahkemeleri, yabancı mahkemece verilen kararda hak yoksunluğuna dair bir hükmün bulunup bulunmadığıyla değil, Türk hukuku bakımından hak yoksunluğu gerektirip gerektirmediğiyle ilgilenmektedir. Bu husus 17. maddenin gerekçesinde “*yabancı bir mahkeme tarafından hükmedilmiş olan cezaların, doğurduğu hak yoksunlukları bakımından ülkemiz hukukunun dikkate alınması*” gerektiği şeklinde ifade edilmiştir. Bu hususun gerekçede ifade edilmesinin altında ise 765 sayılı TCK’da bu konuyla ilgili yer alan düzenleme yatmaktadır.

765 sayılı TCK’nın 8. maddesinde yer alan “...*ecnebi memlekette hüküm olunan mahrumiyet ve iskatı ehliyet cezaları netayicinin Türkiye’de dahi cari olacağı...*” şeklindeki düzenleme, yabancı mahkeme hükmünde

⁹ Ersan Şen, Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu (m. 1-146), Vedat Kitapçılık, C. 1, İstanbul 2006, s. 52

hak yoksunluklarının ifade edildiği hallerde bu hak yoksunluklarına Türk hukukunda doğrudan geçerlilik tanınması şeklinde bir anlam taşımaktadır. Yabancı devlet mahkemelerince hükmedilen bir hak yoksunluğunun Türk hukukunda aynen tatbik edilmesi şeklinde bir sonuca gebe olan bu düzenlemenin Türk kamu düzeniyle bağdaşmayan birtakım hak yoksunluklarına geçerlilik tanınması gibi bazı sonuçlar doğurması da muhtemel olacaktır. Bunun yanında bazı devletlerde hak yoksunluklarına mahkeme ilamında ayrıca yer verilmemesi nedeniyle yabancı ilamı dikkate alan ülke içerisinde istikrarsız uygulamaların doğması da muhtemel olacaktır. Bu sakıncaları öngören kanun koyucu 5237 sayılı TCK'da mülga kanundaki düzenleme şeklinden vazgeçmiş; söz konusu sakıncaları da maddenin gerekçesinde şu şekilde ifade etmiştir: *Hükûmet Tasarısının 16 ncı maddesinde yabancı ülkede verilmiş mahkûmiyet kararına bağlı hak yoksunluklarının Türkiye'deki etkisi düzenlenmiştir. Yürürlükteki kanununun 8 inci maddesinin tekrarı olan bu hüküm, düzenlemesi itibarıyla adalet esasına göre uygulanabilirliği olan bir hüküm değildir. Gerçekten yabancı bir mahkeme tarafından hükümlenmiş olan cezaya, bu kararın verildiği ülke hukukunda bağlanmış olan hak yoksunluklarını esas alan düzenlemeler, sağlıklı bir sonuç vermekten uzaktır. Özellikle her ülkedeki mahkûmiyete bağlı hak yoksunluklarının kapsamının farklı olması çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Nitekim bazı ülkelerde hak yoksunluklarına ayrıca hükmedilmediğinden, bunlar mahkeme kararında belirtilmezler. Bu durum da göstermektedir ki, hak yoksunlukları bakımından yabancı ülke hukukunun esas alınması ülke içinde yeknesak ve adil bir uygulamaya imkân vermemektedir. İşte bu nedenlerdir ki, madde metninde, eşitlik ilkesi gereği olarak, yabancı bir mahkeme tarafından hükmedilmiş olan cezaların, doğrudan hak yoksunlukları bakımından ülkemiz hukukunun dikkate alınması kabul edilmiştir*.¹⁰

Öğretide, 17. maddede ifade edilen “hak yoksunluğu” ibaresinden Kanun’un 53. maddesinde düzenlenen “belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma” hükümlerinin kastedildiği öne sürülmüştür.¹¹ Hak

¹⁰ Özbek, yabancı ülkede işlenen suç dolayısıyla yabancı mahkûmiyetin dikkate alınmamasını söz konusu gerekçelerle açıklamanın mümkün olmadığı kanaatinde. Ayrıca fail ülke içinde suç işleseydi bu yoksunluğa tabi tutulacaktı şeklindeki bir yaklaşımın da kabul edilebilir olmadığı görüşündedir (Veli Özer Özbek, TCK İzmir Şerhi, Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı, C. 1, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, Ankara 2005, s. 224).

¹¹ Özbek, s. 224.

yoksunlukları temel olarak TCK'nın 53. maddesinin¹² 1. fıkrasında düzenlenmişse de diğer bazı özel kanunlarda¹³ işlenen suçun niteliği ve hükmedilen cezanın türüne göre, TCK'nın 53. maddesinde yer alan hak yoksunluklarına ek olarak birtakım hak yoksunluklarına da

¹² Madde 53- (1) Kişi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak;
 a) Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten,
 b) Seçme ve seçilme ehliyetinden,
 c) Velayet hakkından; vesayet veya kayımlığa ait bir hizmette bulunmaktan,
 d) Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan,
 e) Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten,
 Yoksun bırakılır.

(2) Kişi, işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları kullanamaz.

(3) Mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen veya koşullu salıverilen hükümlünün kendi altsoyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayımlık yetkileri açısından yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanmaz. Mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında birinci fıkranın (e) bendinde söz konusu edilen hak yoksunluğunun uygulanmamasına karar verilebilir.

(4) Kısa süreli hapis cezası ertelenmiş veya fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

(5) Birinci fıkrada sayılan hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla hapis cezasına mahkûmiyet halinde, ayrıca, cezanın infazından sonra işlemek üzere, hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Bu hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla sadece adli para cezasına mahkûmiyet halinde, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Hükmün kesinleşmesiyle icraya konan yasaklama ile ilgili süre, adli para cezasının tamamen infazından itibaren işlemeye başlar.

(6) Belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkûmiyet halinde, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilir. Yasaklama ve geri alma hükmün kesinleşmesiyle yürürlüğe girer ve süre, cezanın tümüyle infazından itibaren işlemeye başlar.

¹³ Örneğin 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nun (RG, 10.9.1983/18161) 85/4. maddesinde "Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitabının Üçüncü Babının Üçüncü Faslında yer alan rüşvet verme suçu ile 339, 340 ve 342 nci maddelerine göre, bu Kanun kapsamındaki suçlar nedeniyle haklarında tekrerrük hükümleri uygulananlar, mesleklerini icradan men olunurlar..." şeklinde bir hak yoksunluğu hüküm altına alınmıştır.

hükmedilmesi öngörülmüştür.¹⁴ Ayrıca maddenin lafzına baktığımızda 17. maddenin uygulanabilmesi için yabancı ilamın “*Türk kanunlarına göre bir haktan yoksunluğu gerektirmesi*” şartının arandığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle madde hak yoksunluklarını sadece Türk Ceza Kanunu’nda düzenlenenlerde sınırlanmamış; özel kanunlarda düzenlenen hak yoksunlarının uygulanabilmesinin önüne bir engel konulmamıştır. Dolayısıyla yabancı mahkemece verilmiş kararın hak yoksunluğu gerektirmesi durumunda Türk mahkemesince hak yoksunlukları bakımından hem TCK’nın 53. maddesi hem de özel kanunlardaki düzenlemelerin göz önünde bulundurulması gerektiği kanaatindeyiz.

3. Cumhuriyet Savcısının İstemi

TCK’nın 17. maddesinin uygulanabilmesi için aranan diğer bir şart ise, tali dava niteliğindeki davanın cumhuriyet savcısının istemi üzerine açılabilir olmasıdır. Davasız bir yargılama olmayacağından savcının istemi olmaksızın da mahkemenin bu yönde bir karar alması, hak yoksunluğuna karar vermesi mümkün değildir. Bu nedenle 17. maddenin uygulanabilmesi için mutlaka Cumhuriyet Savcısının talebi olmalıdır. Savcının istemi üzerine mahkemece yapılacak olan yargılama davanın esasına ilişkin olmadığından tali dava olarak nitelendirilmiştir.¹⁵ Böyle bir nitelendirmede bulunulmasının sebebi ise davanın esasına ilişkin olmamakla birlikte yargılama yapılabilmesi için savcının istemde bulunmasının gerekliliğidir.¹⁶

4. Mahkeme Kararı

Savcının istemi üzerine mahkemece yapılacak incelemede yukarıda anılan şartların sağlanıp sağlanmadığına bakılacak, şartlardan herhangi birinin sağlanamaması durumunda savcının istemi reddedilerek hak yoksunluklarına karar verilmeyecektir. Eğer anılan şartlar

¹⁴ Cengiz Otacı, “Suçun Kanuni Sonucu Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 2, Y. 2, Sa. 4, s. 459.

¹⁵ Öğretide, Türk mahkemelerince yapılacak incelemenin kısa da olsa bir yargılamayı gerekli kıldığı gerekçesiyle hükmün “non bis in idem” ilkesine aykırılık teşkil ettiği ileri sürülmüştür (Özbek, s. 224).

¹⁶ Mahmut Koca/İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 8. Baskı, Ankara, Eylül 2015, s. 740.

sağlanıyorsa Türk mahkemeleri, yabancı mahkeme tarafından verilen hükme Türk hukukunda karşılık gelen hak yoksunluklarına karar verecektir. 765 sayılı TCK'da yer alan "... mahkeme karar verebilir" şeklindeki ifade biçimi hak yoksunluğuna karar verme noktasında mahkemelere bir takdir hakkı tanımışken 5237 sayılı TCK'daki emredici hüküm nedeniyle mahkemelerin takdir hakkı yoktur. Yani yapılacak incelemenin neticesinde anılan şartların sağlandığı görülüyorsa mahkemece, yabancı mahkeme tarafından verilen hükmün Türk kanunlarındaki sonuçlarının geçerli olmasına karar verilecektir.

5. Hakkında Yabancı Ülkede Mahkûmiyet Kararı Verilen Kişinin Türkiye'de Bulunması Şartının Gerekip Gerekmediği Sorunu

Öğreti¹⁷ ve uygulamada,¹⁸ yabancı mahkeme ilamına bağlı olarak Türkiye'de hak yoksunluğuna karar verilebilmesi için hakkında yabancı ülkede mahkûmiyet kararı verilen kişinin Türkiye'de bulunması şartının da mahkemece incelenmesi gerektiği yönünde bazı görüşler vardır. Bu görüşler bağlamında eğer kişi Türkiye'de bulunmuyorsa Türk kamu düzenini ilgilendiren bir durum olmadığından ve yargılama da yabancı ülkede gerçekleştirildiğinden TCK'nın 17. maddesi bağlamında bir karar verilmesi ihtiyacının olmayacağı ileri sürülebilir. Ancak kanaatimizce madde metninde bu yönde bir açıklık olmadığı için kanunilik ilkesi gereği bu şartın bulunmasının 17. maddenin uygulanabilmesi açısından zorunlu olduğu ileri sürülemeye-

¹⁷ Hasan İsmet Bıyıklı, "Ceza Kararlarının Uluslararası Geçerliliği", *Ankara Barosu Dergisi*, Sa. 3, 1974, s. 444; Hakkı Yaşar, "Yabancı Memlekette İşlenen Suçlar ve Yabancı Mahkeme İlamları Muvacehesinde Uygulama", *Adalet Dergisi*, 1969, Sa. 4, s. 200.

¹⁸ "Türk C. Y. 8. maddesi gereğince medeni haklardan mahrumiyet cezasının Türkiye'de cari olmasına karar verebilmek bu maddenin ilk fıkrasındaki "bundan evvelki maddelerde beyan olunan ahvalde" kaydı ile atıfta bulunulan 5. maddede yazılı şartların bu arada, kendisinin Türkiye'de bulunması şartının tahakkukuna bağlı olduğu ve hâlbuki adı geçen T.Y.'nin Türkiye'de bulunmadığı nazara alınmaksızın İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nce, London Ağır Ceza Mahkemesi'nin 27.7.1966 tarihli hükmünde yazılı üç sene müddetle medeni haklardan mahrumiyet cezasının Türkiye'de cari olmasına karar verilmesi, yolsuzdur". Yargıtay 1. C.D. 869/2915, 26.2.1968; Aynı mahiyette Yargıtay 1. C.D., 24/2/1970 333/532; Yargıtay 1. C.D. 26.11.1968, 2915/3198; Yargıtay 6. C.D., 20.11.1968, 6421/6443 (Bıyıklı, s. 444, dn. 14; Yaşar, s. 200).

cektir.¹⁹ Söz konusu düzenlemenin uygulanabilmesi için hakkında karar verilecek olan kişinin Türkiye’de bulunması şartının aranması suç işlemesi nedeniyle birtakım hakları kullanmaktan yasaklanması gereken kişinin Türkiye dışında bulunurken Türk kamu düzeniyle ilgili haklarını kullanabilmesinin yolunu açacaktır. Türk kamu düzeniyle ilgili hakların kullanım alanı Türkiye coğrafyasıyla sınırlandırılmaz. Örneğin yurt dışında yaşayan bir Türk vatandaşı Türkiye’de bulunmasa bile seçme hakkını yut dışında kullanmaya devam edebilmektedir. Dolayısıyla işlediği suç nedeniyle kişinin belli hakları kullanmaktan yasaklanmasına karar verirken kişinin bulunduğu ülke önem taşımayacaktır. Bu konuda yurt dışında bulunan bir kişinin belli hakları kullanmaktan nasıl yasaklanacağı konusu gündeme gelebilir. Ancak burada asıl önemli olan, kişinin, hakkındaki hak yoksunluğuna karar veren ülkenin kamu düzeniyle ilgili birtakım hakları (seçme, seçilme, velayet) kullanmak istemesi durumudur.

Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkemece hak yoksunluklarına karar verilmesine karşın savcının böyle bir istemde bulunabilmesi için öncelikle böyle bir yabancı mahkeme kararının varlığından haberdar olması gerekir. Bunun nasıl olacağı ise adli sicil kayıtlarının tutulması, yabancı mahkemelerce verilen mahkûmiyet kararlarının adli sicile kaydıyla ilgili bir husustur. Bu noktada usulün nasıl olduğunu anlamayabilmek için Adli Sicil Kanunu’ndaki düzenlemelerin incelenmesi gerekmektedir. Bu konuda yürürlükteki 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu’yla mülga adli sicil kanunları arasında düzenleme farklılıkları vardır. Çalışmamızda yeri geldikçe bu farklılıklara değinilecektir.

B. ADLİ SİCİL KANUNUNDA YER ALAN DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mevcut uygulamayı anlayabilmek için öncelikle mülga adli sicil kanunlarında yer alan hükümlere bakmamızda fayda vardır. 1944 tarih ve 4664 sayılı Adli Sicil Kanunu’nun²⁰ 2. maddesinin (B) bendinde Türk kanunlarına göre suç teşkil eden bir fiilden dolayı Türk vatan-

¹⁹ Aynı yönde bkz. Murat Aksan, Ceza Mahkûmiyetine Bağlı Hak Yoksunlukları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007, s. 330.

²⁰ RG, 12.09.1944/5806

daşları hakkında yabancı bir devlet mahkemesince verilir kat'ileşen ve resmen Türkiye hükümetine bildirilen mahkûmiyet hükümlerinin adli sicile geçirileceği hüküm altına alınmıştır. Bu kanunu kaldıran 1990 tarih ve 3682 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun²¹ 4. maddesinin (C) bendinde de önceki düzenlemeyle paralel bir hükme yer verilmiştir. Buna göre yabancı ülke mahkemelerince verilir, kesinleşen ve Türk Hükümeti'ne bildirilen; Türk kanunlarına göre suç sayılan fiillerden dolayı, Türk vatandaşları hakkında tesis olunan kararlar adli sicile geçirilecektir. Benzer nitelikteki bu düzenlemelere karşın 4664 sayılı Kanun'un 4. maddesinde düzenlenen "*yabancı bir devlet tarafından Türkiye Hükümetine resmen bildirilen mahkûmiyet hükümlerinin aynen adli sicil dairesine tevdi olunacağı*" şeklindeki bir hükme 3682 sayılı Kanun'da yer verilmemiştir.

Her iki kanunda, yabancı mahkemelerce verilen mahkûmiyet hükümlerinin adli sicile kaydedilmesi için yukarıda ifade ettiğimiz şartların denetiminin kim tarafından, nasıl yapılacağına ilişkin bir hükme de yer verilmemiştir.²² Bu nedenle şartları taşıyan bir yabancı mahkûmiyet hükmünün adli sicile kaydı için bir mahkeme kararına ihtiyaç duyulmamıştır. Bu denetimin adli sicil yetkililerince yapılacağı kabul edilmiş ve uygulama da bu yönde gerçekleşmiştir. Bu yönde bir uygulamanın gelişmesinde yabancı devlet tarafından bildirilen mahkûmiyet hükümlerinin aynen adli sicil dairesine tevdi olunacağı şeklindeki 4664 sayılı Kanun'un 4. maddesinin etkili olduğu kanaatindeyiz.

2005 tarih ve 5352 sayılı Kanun, yabancı mahkemelerce verilen mahkûmiyet kararlarının adli sicile kaydı bakımından kanun koyucunun mülga kanunlardan farklı bir usul benimsediğini açıkça göstermektedir. 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun "Adli Sicil Kayıtlarının Tutulması" başlıklı 2. maddesinde, hakkında yabancı ülke mahkemeleri tarafından verilir kesinleşmiş ve Türk Hukukuna göre tanınan mahkûmiyet kararı bulunan Türk vatandaşlarının adli sicil bilgilerinin merkezi adli sicilde tutulacağı hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm önceki Kanunlardan farklı olarak ilk kez "tanıma" kavramına yer ve-

²¹ RG, 29.11.1990/20710

²² Bıyıklı, s. 443, dn. 11.

rerek önemli bir değişiklik getirmiştir. Bu hükme göre yabancı mahkemece verilmiş bir kararın adli sicile kaydedilebilmesi için iki şartın konulduğu görülecektir.

İlk şart yabancı mahkemelerce verilen kararın kesinleşmiş olması; ikinci şart ise söz konusu kararın tanınmasıdır. Kesinleşme şartı bakımından ortada bir sorun yoktur. Zira bir mahkeme ilamının diğer bir devlete bildirilebilmesi için verildiği ülkedeki yasal süreçlerin tamamlanıp kararın kesinleşmesi gerekmektedir. Yabancı ülke tarafından kesinleşmiş bir ceza mahkemesi ilamının bildirilmesi üzerine söz konusu kararın tanıma işlemine konu olup olamayacağına karar verme yetkisinin kimde olduğu, söz konusu usulün ne şekilde işleteceği konusunda 5352 sayılı Kanun'da bir hüküm yer almamıştır. Kanun'da bu yönde bir düzenlemenin olmayışı uygulayıcıların 4464 sayılı Kanun'dan beri süregelen usulü takip etmesi gibi bir sonucu doğurmuştur. Diğer bir anlatımla, 5352 sayılı Kanun döneminde de yabancı devletten bildirilen mahkeme ilamlarının incelenmesi ve adli sicile kaydı bakımından görev ve yetkiyi kullanan mercii Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü olmuştur.

II. TANIMA

Yabancı devlet mahkemelerince verilen mahkûmiyet kararlarının Türk hukukunda sonuç doğurması bakımından "tanıma" kavramı ceza hukuku mevzuatımıza ilk kez 5352 sayılı Kanun'la girmiştir. Bu kanundan önce de yabancı ceza ilamları Türk hukukunda sonuç doğurmuşsa özel hukuk terimi olan "tanıma"nın ceza hukuku alanına kazandırılması bakımından 5352 sayılı Kanun'un önemli bir yenilik getirdiği söylenebilir. Ancak söz konusu tanıma işleminin nasıl yapılacağı, bu konuda görevli ve yetkili merciiin neresi olacağı, hangi usuller takip edilerek söz konusu işlemin gerçekleştirileceğine ilişkin Adli Sicil Kanunu ve diğer kanunlarda herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu nedenle yabancı mahkûmiyet kararları bakımından tanıma işleminin yapılması konusunda kanuni bir eksiklik bulunmaktadır. Bu eksikliğe karşın yabancı ceza ilamlarının Türk hukukunda sonuç doğurmasıyla ilgili uygulamada bir usul takip edilmekte olup bu usulde nelerin önemli olduğu üzerinde duracağız.

A. BİLDİRİMDE BULUNMA

Suçun işlendiği ülkedeki yasal sürecin tamamlanıp kararın kesinleşmesinden sonra söz konusu karar iki veya çok taraflı anlaşmalar gereğince suçun faili olan kimsenin vatandaşı olduğu diğer ülkeye bildirilmektedir. Söz konusu bildirimlerle ilgili olarak ülkenin taraf olduğu sözleşmelere bakmak gerekmektedir. Türk hukuku açısından adli sicil kayıtlarının bildirilmesi bakımından en önemli dönüm noktalarından birisini 20 Eylül 1959 tarihli Avrupa Konseyi'nin Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi'nin (CİKAYAS) imzalanması oluşturmaktadır.²³ Söz konusu sözleşmeden önce yabancı devletlerle sicil bilgilerinin bildirilmesi konusu ikili sözleşmelere bağlı olarak gerçekleştirilmekteydi.²⁴ Bu sözleşmenin imzalanması ile sözleşmeye taraf olan devletlerin diğer bir taraf devletle daha önce arasında akdetmiş olduğu cezai konularda yardımlaşmayı içeren ikili anlaşmalar zımnen ilga edilmiştir.²⁵ Bu sözleşmeyle akit taraflardan her biri,²⁶ diğer taraf uyruklarına ilişkin olup adli sicile kaydedilmiş bulunan cezai hükümler ve sonraki tedbirler hakkında ilgili tarafa bilgi vermekle yükümlü kılınmıştır (m. 22). Ancak CİKAYAS hükümleri belli devletlerarasında geçerli olduğundan sözleşmeye taraf olmayan ve Türk vatandaşlarının yaşadığı diğer ülkelerle ilişkisinin nasıl sağlanacağı konusu gündeme gelmektedir. Buralarda ise Türkiye ile ilgili devlet arasında öncelikle ikili anlaşma²⁷ olup olmadığına bakılacak;

²³ RG, 23.3.1968/12856

²⁴ Bu konudaki ikili anlaşmalara "1800 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya Hükümeti Arasında Münakit İadei Mücrimin Muahedenamesi" (RG, 6.4.1931/1767) örnek gösterilebilir.

²⁵ CİKAYAS'ın iç hukukta yürürlük kazanmasıyla birlikte zımnen ilga olunan sözleşmelere 1800 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya Hükümeti Arasında Münakit İadei Mücrimin Muahedenamesi örnek gösterilebilir.

²⁶ CİKAYAS'a Taraf Devletler: Almanya, Andora, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere (Birleşik Krallık), İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Karadağ, Letonya, Litvanya, Lihtenştayn, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya, Malta, Moldova, Monako, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna, Yunanistan.

²⁷ İkili anlaşmalara "Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Yardım Antlaşması" (RG, 11.10.1980/17132), "Türkiye Cumhuriyeti ile İran İslam Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Cezaî Konularda Adli İşbirliği Anlaşması" (RG, 05.07.2011/1895) örnek gösterilebilir.

eğer böyle bir anlaşma yoksa mütekabiliyet esasına göre bildirim sağlanacaktır. Söz konusu bildirim hangi aşamada yapılacağına dair CİKAYAS ve ikili anlaşma hükümlerinde genel olarak kesin bir koşul bulunmamakla birlikte uygulamada kimi ülkeler kendi ülkelerinde cezai mahkûmiyeti kesinleşmiş Türk vatandaşlarının adli sicil kayıtlarını yıllık olarak gönderirken kimi ülkeler her olayda kararın kesinleşme üzerine ayrı ayrı bildirimde bulunmaktadır.

B. BİLDİRİMİN İÇERİĞİ

Yabancı ülke makamlarının yaptığı bildirimlerdeki fişin ne şekilde olması gerektiği bildirimde bulunan ülkenin iç hukukuna göre değişebilmektedir. Bu nedenle her ülkenin kullandığı tek bir bildirim yöntemi bulunmamaktadır. Buna karşın, bildirimde esas bilgiler bildirilen devlet tarafından yeterli görülmediği takdirde ilgili ülkeden ek bilgi talebinde bulunulabilmektedir. Türkiye'ye gönderilen bildirim fişlerinde genel olarak tek bir sayfada kararın kısa özeti, suçun kesinleşme tarihi ve şahsın yeterli kimlik bilgilerine (ad, soyadı, doğum tarihi, doğum yeri, anne-baba adı gibi) yer verilmektedir.

Söz konusu bildirimde mahkemenin gerekçeli kararının gönderilmesi gibi bir zorunluluk bulunmamakla birlikte suçun niteliğinin ne olduğunun ve bildirilen devlette suç oluşturup oluşturmadığının gelen belgelerden anlaşılabilmesi gerekmektedir. Zira bildirilen devlette suç oluşturmayan fiiller adli sicile kaydedilemeyecektir. Bu konuda tereddüt oluşursa ilgili ülkeden yetkili makamlar (örneğin Uluslararası Hukuk ve Dış ilişkiler Genel Müdürlüğü (UHDİGM)) aracılığıyla ek bilgi talep edilebilmektedir.

Bildirim fişinin olaya dair bilgi içerme zorunluluğu bulunmamaktadır. Bildirim yapan ülkede işlenen suça konu eylemin bildirilen ülkede de suç oluşturup oluşturmadığını tespitte yetecek bilgi mevcut olduğu takdirde yabancı mahkemece verilmiş mahkûmiyet kararı adli sicil kayıtlarına işlenebilecektir. Bu bağlamda TCK'nın 8. ve 13. maddeleri gereğince anılan eylemin ülkemizde de soruşturulması veya kovuşturulması gerekiyorsa UHDİGM aracılığıyla suça konu eylemin detayları incelenecek, gerekli görülen ek bilgiler ilgili ülkeden istenebilecek ve anılan maddeler kapsamında gerekli görülürse suç duyurusunda bulunulabilecektir. Bu durumda eylem hem adli sicile kaydedilmiş

olacak hem de ülkemizde soruşturulabilecektir. Buna karşın TCK'nın 16. maddesi gereği yabancı ülkede verilen ceza ülkemizde verilen cezadan mahsup edilecektir. Ülkemizde verilen kesinleşmiş hüküm de bu durumda adli sicile kaydedilmektedir.

Mevcut uygulamada bildirim fişinden cezanın infazına geçilip geçilmediği, infazın ne aşamada olduğu konularında bilgi sahibi olunup olunamayacağı konusuna gelecek olursak, infazın hangi aşamada olduğu veya tamamlanıp tamamlanmadığı sorunu adli sicile kayıt bakımından gündeme gelmemektedir. Zira yabancı adli sicil kayıtlarının bildirim ve Türk adli siciline kayıt edilebilmesi için kararın kesinleşmesi zorunlu ve fakat infaz edilmesi zorunlu değildir. Dolayısıyla infazdan önce veya sonra bildirim yapılabilir. Bu husus bildiren devletin iç hukuk düzeniyle ilgili bir durumdur. Uygulamada da devletler bildirim fişlerinde infaza ilişkin bir ibareye yer vermemektedir.

C. İÇERİĞİN NASIL OLMASI GEREKTİĞİ SORUNU

Yabancı devlet tarafından yapılan bildirim içeriğinde ne tür bilgilere yer verileceği "tanıma"dan beklenen hukuki güvencenin sağlanabilmesi adına son derece önem taşımaktadır. Uygulamada yukarıda saydığımız sınırlı ve yetersiz bilgilerle bildirim fişi düzenlenmektedir. Gönderilen sınırlı birtakım bilgilere göre yabancı mahkeme ilamının Türk Hukukuna uygunluğunun yeterince denetlenmesi mümkün olmayacağından yeterli bir denetimden geçirilmeden kaydedilecek bilgiler haksız bir şekilde, bazı hak mahrumiyetlerinin doğmasına neden olabilecektir. Zira diğer ülke kanunlarında suç olarak düzenlenen fiil Türk hukukunda suç sayılmayabileceği gibi farklı nitelikte bir suça vücut verebilecektir. Bu durumda Türk Hukukuna göre suç olmayan bir fiilin adli sicile kaydedilmesi ve bu kayıt nedeniyle birtakım hak mahrumiyetlerinin ortaya çıkması mümkün görünmektedir. Bu sebeple tanıma kurumundan beklenen amacın gerçekleşebilmesi için yapılacak bildirim içeriğinin nasıl olduğunu belirlememiz gerekmektedir.

Kanaatimizce tanıma kurumundan beklenen amacın gerçekleşebilmesi için yapılacak bildirim içeriğinde yukarıda saydığımız hususlara (kararın kısa özeti, suçun kesinleşme tarihi ve şahsın yeterli kimlik bilgileri) ek olarak şu hususlara da yer verilmesi isabetli olacaktır:

- Mahkemenin Gerekçeli Kararı
- İnfaza Başlanıp Başlanmadığına Dair Belge
- İnfazın Tamamlanıp Tamamlanmadığına Dair Belge

Gerekirse bu belgelerin istenmesindeki amacın ne olduğu (TCK'nın 17. maddesinin uygulanma amacı) yabancı mahkemeye gönderilecek talimatta belirtilmelidir.²⁸

Türk hukuku açısından inceleme yapılırken yetkili makam tarafından yabancı ülkede işlenen fiilin/gerçekleşen olayın tam olarak anlaşılabilmesi ve bu bağlamda söz konusu fiilin Türk hukukunda suç oluşturup oluşturmadığına, suç oluşturuyorsa ne tür bir hak yoksunluğunu gerektirdiğine karar verebilmek açısından yabancı mahkemenin gerekçeli kararının istenmesinin son derece elzemedir. Zira ülkelerde ortak bazı suç tipleri olsa da bazı fiiller bir ülkede suç olarak kabul edilirken diğer bir ülkede hukuka uygun bir fiil olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla yabancı ilamı değerlendiren makamın olaya/fiile tam anlamıyla vakıf olabilmesi için yabancı mahkeme ilamının gerekçeli bir şekilde önünde bulunması gerekir.

İnfaza başlanıp başlanmadığına ve infazın tamamlanıp tamamlanmadığına dair bilgi veya belgelerin de bildirim fişinde belirtilmesi son derece gerekli ve önemlidir. Erteleme, tekerrür, mahsup, yasaklanmış hakların geri verilmesi kurumlarının tatbiki açısından kişi hakkındaki verilen mahkûmiyet kararlarının infazının ne aşamada olduğunun bilinmesi son derece önemlidir. Yabancı mahkeme kararının Türk mahkemesince tanınmasıyla birlikte artık ortada bir Türk mahkemesi kararı bulunacağından bu kararla ilgili olarak erteleme, tekerrür, mahsup, yasaklanmış hakların geri verilmesi²⁹ kurumlarının tartışılması ve değerlendirilmesi gerekecektir. Bunun için de öncelikle yabancı mahkeme kararının infazının sağlanıp sağlanmadığı yahut infazın ne

²⁸ Aynı yönde bkz. Yaşar, s. 205

²⁹ Yabancı mahkeme hükümlerinin hak yoksunlukları yönünden geçerli olmasına karar verilmesi halinde ortada bir Türk mahkemesi kararı bulunduğundan artık hak yoksunlukları da yasaklanmış hakların geri verilmesine konu olabilecektir (Çetin Arslan, Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu md.13/A), *AÜHF Dergisi*, Y. 2007, C. 56, Sa. 4, s. 19).

aşamada olduğunun öğrenilebilmesi gerekir. Bildirim fişinde bu hususlara yer verilmediği için uygulamada ihtiyaç olan hallerde adli yardımlaşma yoluyla gerekli bilgi ve belgeler talep edilerek her somut olayda ayrı çözümler aranmaktadır.

Uygulamada, yabancı ilamlarda hükmolunan hapis cezaları bakımından kesinleşme tarihi üzerine hapis cezasının miktarı kadar süre eklenerek bulunacak tarih adli sicile yerine getirme tarihi olarak kaydedilmektedir. Dolayısıyla yabancı ülkeden bildirilen kararda öngörülen ceza süresi henüz tamamlanmamış (tamamen infaz edilmiş) ise Türk makamları yabancı ülkeden cezanın ne kadarının infaz edildiği veya infaza başlanıp başlanmadığı konusunda bilgi ve belge talep etme durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Eğer infaz tamamlanmamış ise buna dair bildirim müteakiben infazın devri kurumu gündeme gelecektir. Ancak kesinleşme tarihine ek olarak kararda öngörülen süre geçirilmişse infazın tamamlandığı varsayılarak herhangi bir araştırma yoluna gidilmeyecektir. Ancak bu usul pratik görünse de her zaman adaletli sonuçlar vermeyebilir. Zira kişinin cezası kesinleşmişse de kesinleşmeden önce gözaltında veya tutuklulukta geçirilen süreler infaz aşamasında cezadan mahsup edileceğinden kesinleşme tarihine ek olarak ceza süresinin eklenip bunun yerine getirme tarihi olarak kabul edilmesi doğru sonuçlar vermeyecektir. Yine kişinin, ceza infaz edilmeden bulunduğu ülkeden ayrılması durumunda doğrudan kesinleşme tarihinin sonuna ceza süresinin eklenmesi ve bunun, yerine getirme tarihi olarak kabul edilmesi işlediği suç nedeniyle herhangi bir yaptırımla karşı karşıya kalmayan kimselerin toplum içerisinde özgürce dolaşmasına imkân tanıyacaktır. Bu nedenle bahsedilen sorunların önüne geçilebilmesi adına kesinleşme şerhine müteakiben cezanın infazına başlanıp başlanmadığı yahut infazın devam edip etmediği veya infazın ne zaman tamamlanacağı konularının açık bir şekilde bildirme konusu edilmesi gerekir.

Türkiye'nin tarafı olduğu ikili veya çok taraflı anlaşmalarda bu belgelerin istenmesine dair bir hüküm olmadığından mevcut sorunun çözümünün nasıl sağlanacağına belirlenmesi gerekmektedir. Bu konuda ya adli sicil kayıtlarını paylaşılmasına dair bahsedilen hususları içeren ikili veya çok taraflı anlaşmalar akdedilmeli yahut uygulama içerisinde bu soruna çözüm önerileri getirilmelidir. İkili veya çok taraflı anlaşmalar akdedilmesinin belli bir zaman gerektirmesi ve mevzu-

atta yer alan söz konusu eksiklik nedeniyle bazı patik çözüm yollarına başvurulabilecektir. Örneğin devletlerarasındaki adli yardımlaşmaya konu işlemlerde bildirim yapılan devlet, gönderilen bilgiler konusunda bildirimde bulunan devletten sürekli biçimde, belli bir formatta bilgilerin gönderilmesini ister ve bu konuda istikrarlı bir politika izlerse bildirimde bulunan devlet adli yardımlaşmanın sağlanabilmesi adına bildirimlerini istenilen formata uyduracaktır. Bu konuda ortaya çıkacak uygulama da zamanla taraf devletlerarasında akdedilecek anlaşmalar için yol gösterici bir nitelik taşıyacaktır.

D. BİLDİRİM SONRASI İÇ HUKUKTAKİ USUL

Uygulamada, bildirimler ilgili ülkenin Adalet Bakanlığı tarafından Dışişleri Bakanlığı'na ya da doğrudan Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne (UHDİGM) yapılmakta, UHDİGM tarafından da Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne (ASGM) bildirilmekte ve yabancı mahkeme ilamları ASGM tarafından belli kıstaslara göre kayıtlara işlenmektedir. Mevcut uygulamadaki yabancı devlet tarafından bildirilen mahkeme ilamlarının adli sicil kurumuna bildirilmesi durumunda adli sicil kurumu görevlileri tarafından gerçekleştirilen kayıt işlemleri söz konusu kararın Türk hukuku bakımından tanınması niteliğinde olmaktadır. Bu kayıtla birlikte söz konusu yabancı ilam Türk hukukunda sonuç doğurucu nitelik taşımaya başlamaktadır. Ancak uygulamada takip edilen bu usulün Adli Sicil Kanunu'nun 2. maddesindeki anlamıyla tanıma işlemi olarak kabul edileceğine dair yasada herhangi bir ibare yoktur. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere bu konuda boşluk bulunmaktadır. 4664 sayılı Adli Sicil Kanunu döneminden beri süregelen uygulama yabancı mahkeme ilamlarının doğrudan adli sicil kurumunca tutulması şeklinde olup bu ilamların kaydı bakımından herhangi bir mahkeme kararı şartı aranmamaktadır. Yine süregelen uygulamada hak yoksunlukları yabancı mahkeme ilamlarının adli sicile kaydıyla birlikte ortaya çıkmakta olup herhangi bir mahkeme kararı şartına bakılmamaktadır.

Kanuna aykırı olarak gerçekleştirilen mevcut uygulama yargı kararlarına da konu olmuştur. Örneğin Ankara 17. İdare Mahkemesi'nin 18.01.2012 tarih, 2011/1591 E., 2012/23 K. sayılı kararında, yabancı mahkeme kararlarının Türkiye'deki adli sicil kayıtlarına işlenebilmesi için Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkemece karar verilmesi

gerekirken bu yol izlenmeksizin doğrudan adli sicile kaydedilmesinin hukuka uygun olmadığı yönünde karar verilerek, adli sicile kayıt işlemi iptal edilmiştir.³⁰ Yüksek mahkemece onanan bu karara rağmen uygulamada, süregelen anlayış halen devam ettirilmekte olup kanuni boşluktan kaynaklanan fiili bir durum yaratılmaktadır.

Söz konusu usul bu şekilde olsa da bu usulün TCK'nın 17. maddesiyle bağdaştığı söylenemez. Zira kanundaki düzenleme gereği hak mahrumiyetine karar verilebilmesi için Cumhuriyet savcısının talepte bulunması ve mahkeme kararı şartı aranmaktadır. Mevcut düzenlemeler çerçevesinde 17. maddenin uygulanabilmesi için yabancı mahkeme kararlarının Adalet Bakanlığı tarafından doğrudan savcılığa bildirilmesi söz konusu olabileceği gibi savcılık makamının adli sicil kayıtlarına bakması suretiyle de bu bilgilerden haberdar olması mümkündür. Usul ekonomisi açısından uygun olan yol ise yurt dışından gelen bildirim fişi ve eklerinin doğrudan yetkili savcılığa gönderilmesidir. Yabancı devlet tarafından bildirilen mahkeme kayıtlarının doğrudan adli sicil kurumuna değil; öncelikle yetkili savcılığa iletilmesi halinde bu kayıtlar üzerinde inceleme ve değerlendirme yapan savcı kararın tanınmasının yanında bu tanımaya bağlı olarak hak mahrumiyetinin doğması gerektiği kanınsındaysa bu konuda karar verilmek üzere mahkemeden talepte bulunacaktır. Bu usulde savcının talebi üzerine mahkeme hem kararın tanınmasına hem de hak yoksunluğuna karar verecektir.

III. TANIMA İŞLEMİNİN ADLİ MAKAMLAR YERİNE İDARİ MERCİLER TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ SORUNU

Adli Sicil Kanunu'nda öngörülen tanıma işleminin adli makamlar yerine idari merciler tarafından gerçekleştirilmesi ve buna bağlı olarak birtakım hak yoksunluklarının ortaya çıkması hukuk devleti ilkesini belli açılardan zedelemektedir. Zira kişilerin hayatı ve özgürlükleri üzerindeki doğrudan etkisi (kamu hizmetine girme, seçme ve seçil-

³⁰ Söz konusu karar, Danıştay 10. Dairesi'nin 31.12.2012 tarihli ve 2012/2620 E. 2012/7162 K. sayılı kararıyla da onanmıştır. Ekrem Çetintürk, "Yabancı Ülke Mahkemelerince Verilen Mahkûmiyet Kararlarının Adli Sicile Kaydedilmesi ve Hak Mahrumiyeti Doğurması", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 4, Sa. 14, Temmuz 2013, s. 545.

me ehliyetini kullanabilme, bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tâbi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra edebilme ve benzeri konulara etkisi) nedeniyle hak yoksunluklarına adli makamların denetiminin sonucunda karar verilmesinin kişilere daha çok hukuki güvence sunacağı muhakkaktır. Ayrıca yabancı mahkemenin ilamına konu olan fiilin Türk hukukuna göre suç oluşturmaması veya farklı nitelikte bir suçu oluşturması konuları vardır. Bu konularda bir yargılama mekanizması işletilmeksizin, karar verme yetkisini idari mercilere tanımak uygulamada çok ciddi problemlerin doğmasına neden olabilecektir.

Bunun yanında ülke içerisinde uygulama bütünlüğünün sağlanabilmesi adına hak yoksunluklarına karar verme yetkisini idari mercilere bırakmamak gerekir. Aksi halde yurt dışında suç işleyen bir kimse hakkında Türkiye'deki hak mahrumiyetleri idari mercilerin kararı neticesinde ortaya çıkarken ülke içerisinde suç işleyen bir kimse hakkında adli makamların kararı neticesinde birtakım hak mahrumiyetleri doğacaktır. Bu ise açık bir şekilde eşitlik ilkesine aykırı sonuçların ortaya çıkmasına sebep olacaktır.

SONUÇ

Yurt dışında işlenen suçlara ilişkin olarak, suçun işlendiği ülkede verilen hüküm Türk hukukunda bir hak yoksunluğu gerektiriyorsa bu hükmün "tanıma" usulünün nasıl gerçekleştirileceği TCK'nın 17. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Kanunda açık bir şekilde tanımadan bahsedilmese de 17. madde sonuçları itibarıyla özel hukuktaki tanıma ve tenfiz kavramlarının ceza hukuku alanındaki karşılığı olarak kabul edilebilir. Ancak bu hüküm tanıma usulüne ilişkin olarak tek başına yeterli bir düzenleme değildir.

Yabancı devlet mahkemelerince verilen mahkûmiyet kararlarının Türk hukukunda sonuç doğurması bakımından "tanıma" kavramı ceza hukuku mevzuatımıza ilk kez 5352 sayılı Kanun'la girmiştir. Bu kanundan önce de yabancı ceza ilamları Türk hukukunda sonuç doğurmuşsa özel hukuk terimi olan "tanıma"nın ceza hukuku alanına kazandırılması bakımından 5352 sayılı Kanun'un önemli bir yenilik getirdiği söylenebilir. Ancak söz konusu tanıma işleminin nasıl ya-

pılacağı, bu konuda görevli ve yetkili mercii neresi olacağı, hangi usuller takip edilerek söz konusu işlemin gerçekleştirileceğine ilişkin Adli Sicil Kanunu ve diğer kanunlarda herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu nedenle yabancı mahkûmiyet kararları bakımından tanıma işleminin yapılması konusunda kanuni bir eksiklik bulunmaktadır. Bu eksiklik nedeniyle yabancı devlet tarafından bildirilen mahkeme kayıtlarının doğrudan adli sicil kurumunca kaydedilmesi ve hak yoksunluklarının da kayıtla birlikte doğması gibi bazı sakıncalı sonuçlar uygulamada cereyan etmektedir. Bir suçla bağlantılı olarak hak yoksunluğuna karar verilmesi noktasında yetkinin idari bir mercii olan Adli Sicil Kurumu'na tanınması hukuk devleti ve eşitlik ilkelerini temelden sarsmaktadır. Tanıma kurumunun amacı gözetildiğinde yabancı mahkeme ilamlarıyla ilgili olarak Türk hukukundaki hak yoksunluklarının geçerli olmasına adli makamların karar vermesi daha doğru ve isabetli olacaktır. Ayrıca tanıma kurumundan beklenen amacın tam olarak gerçekleştirilebilmesi için yabancı ülkelerden gönderilen bildirim fişlerinin içeriğinin adli makamlarca incelemeye ve ilgili olduğu olayı/fiili anlamaya yetecek nitelikte olması gerekir. Bunun için ise kararın kısa özeti, suçun kesinleşme tarihi ve şahsın yeterli kimlik bilgilerinin yanında mahkemenin gerekçeli kararının, infaza başlanıp başlanmadığına ve infazın tamamlanıp tamamlanmadığına dair belgenin yetkili makamların önüne getirilmesi gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri bu açıdan yeterli olmadığı için kısa vadede uygulama içerisinde bazı çözüm önerileri (yabancı devletten alınan belgelerin gönderilmesini zorunlu kılan bir uygulama geliştirilmesi gibi) getirilerek kanun koyucuya yol gösterilebilir.

Kaynakça

- Aksan Murat, Ceza Mahkûmiyetine Bağlı Hak Yoksunlukları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007.
- Arat Tuğrul, "Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi", *AÜHF Dergisi*, C. 21 (1964), Sa. 1-4, s. 421-524.
- Arslan Çetin, "Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu md.13/A)", *AÜHF Dergisi*, Y. 2007, C.56, Sa.4, s. 1-53.
- Bıyıklı Hasan İsmet, "Ceza Kararlarının Uluslararası Geçerliliği", *Ankara Barosu Dergisi*, Sa. 3, 1974, s. 439-452.

- Çetintürk Ekrem, "Yabancı Ülke Mahkemelerince Verilen Mahkûmiyet Kararlarının Adli Sicile Kaydedilmesi Ve Hak Mahrumiyeti Doğurması", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 4, Sa. 14, Temmuz 2013, s. 529-557.
- Koca Mahmut/Üzülmez İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 8. Baskı, Ankara, Eylül 2015.
- Otacı Cengiz, "Suçun Kanuni Sonucu Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 2, Y. 2, Sa. 4, Ocak 2011.
- Özbek Veli Özer, *TCK İzmir Şerhi, Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı*, C. 1, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, Ankara 2005.
- Şen Ersan, *Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu (m. 1-146)*, Vedat Kitapçılık, C. 1, İstanbul 2006.
- Tezcan Durmuş, "Yurt Dışında İşlenen Suçlarda Türk Hukuku Bakımından Yabancı Ceza Kanununun Değeri Sorunu", *AÜSBF Dergisi*, Y. 1984, C. 39, Sa. 1-2, s. 111-156.
- Yaşar Hakkı, "Yabancı Memlekette İşlenen Suçlar ve Yabancı Mahkeme İlamları Muvacesinde Uygulama", *Adalet Dergisi*, 1969, Sa. 4, s. 192-205.
- Yılmaz Zekeriya, "Ceza Kanunumuzda Mahkûmiyete Bağlı Hak Yoksunlukları", *Ankara Barosu Dergisi*, 2006/2, s. 21-44.